

اصل اول

اصلاحات ارضی

انقلاب ارضی ایران واستقرار هدفهای انسانی، اجتماعی و اقتصادی آن اقداماتی که در زمینه بسط عدالت و رفاه اجتماعی بیش از هفتاد و پنج درصد جمعیت این کشور انجام شد، اقدامی بزرگ در تاریخ ملت ایران بشمار می آید. اصلاحات ارضی با الغاء رژیم فئودالیتة توانست توده کثیری از مردم زحمتکش این مرز و بوم را از زیر یوغ استثمار معدودی نجات بخشد و باین عوامل سازنده فرصت دهد که با استفاده از این آزادی و امکاناتی که برای آنان بوجود آمده در بالاترین سطح تولید ملی مشارکت موثر داشته باشند.

علل موفقیت برنامه اصلاحات ارضی

۱- رهبری دایمانه و علاقه و عزم زاسخ شاهنشاه آریامهر در اجرای این برنامه باعث شد دولت و مجلسین را در تصمیم گیری و تنظیم برنامه هدایت فرموده و در زمانی مساعد و با قدرتی بمراتب بالاتر از قدرت دولتها و بانفوذ معنوی سیاسی خاصی که معظم له در اعماق روح مردم کشور دارند اجرای این اصل با قاطعیت انجام پذیرد.

۲- نظر خواهی عمومی که از طرف رهبر ملت بعمل آمد و پشتیبانی و حمایت قاطع اکثریت قریب باتفاق مردم کشور در ششم بهمن ماه ۲۵۲۱ موجب گردید که اصلاحات ارضی در سرلوحه برنامه های انقلابی دولت قرار گیرد و این برنامه بعنوان يك برنامه اساسی ملی بدور از هر نوع نظرات شخصی بمرحله اجرا درآید.

۳- انتخاب نسق و نظم متداول در روستاها بعنوان پایه و مبنای تقسیم زمین موجب شد تا از انجام نقشه برداری، عکسبرداری

مآئیدات خدادنل

محمدرضا پهلوی شاه ایران

مصدق

نظر بصل میت و بهفت متمم قانون اساسی مقرر میداریم

ماده اول - لایحه اصلاحی قانون اصلاحات اضحی مصوب نوزدهم دیماه ۱۳۴۰

و ملحات آن که بر اساس اصل میت و ششم متمم قانون اساسی بالتصیب علی استقرار

و قطعیت یا قوه منضم این دستخط است بموقع اجراء گذارده شود

ماده دوم - میت دولت نامور اجرای این قانون میباشند تاریخ نهم بهمن ماه ۱۳۴۱ و حصول شکی

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

هوایی و اعزام نقشه‌کش و مساحی میلیونها واحد زراعی در کشور جلوگیری شود و بجای حداقل بیست سال نقشه‌کشی در مزارع و احیاناً ایجاد عدم رضایت در گروهی نسبت به گروه دیگر با استفاده از ضابطه نسق زراعی که مورد قبول و بالتیجه تبعیت طبیعی تمام زارعین بود در مدت کوتاهی برنامه اصلاحات ارضی بمرحله اجرا درآید .

۴- امنیت و ثبات و آرامشی که در سراسر کشور حکمفرما بود باعث شد که اصلاحات ارضی ایران در محیطی کاملاً آرام و بانظم انسانی که در خور تمدن يك ملت کهن بود انجام پذیرد و علیرغم رفتار و روش ناپسند و غیر انسانی تعدادی از مالکان نسبت بزارعین مالکیت خصوصی ملغی نشد و تصرف و تصاحبی بوسیله دولت بعمل نیامد . احترام به مالکیت خصوصی مستلزم این بود که بزارعان حق زمین و مقام دهقان مالک اعطاء شود و به مالکان در ازاء تسلیم مالکیت زمین خود، بهای عادلانه داده شود. تقسیم اراضی سلطنتی که بعنوان سرمشق صورت گرفت این اصل را از ابتدا صریحاً بیان کرد .

۵- درك ضرورت و اهمیت برنامه اصلاحات ارضی موجب تغییراتی اساسی در برنامه کشاورزی و اقتصادی و اجتماعی دولت در برنامه سوم عمرانی کشور شد بطوریکه در این برنامه و برنامه‌های بعدی میلیاردها ریال برای تهیه و آموزش کار و اجرای این برنامه اختصاص داده شد. کادر اصلاحات ارضی که تعداد آنها کم بود بتدریج بصورت گسترده و وسیعی درآمد و در برنامه چهارم عمرانی کشور بوزارتخانه‌ای مجهز و قوی گسترش پیدا کرد .

۶- اصلاحات ارضی ایران تنها به تقسیم زمین محدود نشد. از ابتدا نقش سازنده سازمانهای جنبی و تکمیلی نیز مورد توجه قرار گرفت و بموجب اقدامات همه‌جانبه‌ای، بر خورداری هرچه بیشتر

روستائیان از رفاه اجتماعی و مشارکت آنها در توسعه اقتصادی آغاز شد. شرکتهای تعاونی روستائی و سهامی زراعی و خانه های فرهنگ روستائی یکی پس از دیگری تشکیل و با ایجاد سازمانهای بیمه های اجتماعی روستائیان و ترویج فعالیتهای غیرکشاورزی و شوراهای داوری و اعزام کارشناس و سپاهی بروستاها ، برنامه ها بصورت تکامل یافته و جامع بمرحله اجرا درآمد. در تنظیم هر یک از برنامه ها بازعایت اصول خودیاری ، عدالت اجتماعی ، توزیع عادلانه درآمد ، ایجاد انگیزه برای کار بیشتر و بهره برداری گسترده تر موجباتی فراهم شد تا طرز تفکر روستائی و شکل سیمای روستاها بتدریج ولی با آرامی دگرگون گردد .

۷- اصلاحات ارضی ایران با وجود جامعیتی که پیدا کرد از نظر برنامه های ملی و بخصوص فعالیتهای مورد لزوم در روستاها ، جزئی بود از یک برنامه همه جانبه اصلاحی . به بیان دیگر در اجرای دگرگونی کلی در سطح روستاها تنها به اصلاحات ارضی اکتفا نشد ، بلکه با تجهیز و تقویت سازمانهای مختلف سرویس دهنده از قبیل مؤسسات آموزشی ، بهداشتی و کشاورزی و غیره در روستاها و با در اختیار گرفتن منابع ملی در جهت افزایش تولید و بهبود وضع اجتماعی روستائیان برنامه اصلاحات ارضی مورد حمایت و تقویت برنامه های دیگر قرار گرفت .

هدفهای اصلاحات ارضی

هدفهای اقتصادی و اجتماعی اصلاحات ارضی را بطور کلی در دو قسمت زیر می توان خلاصه نمود .

۱- افزایش عملکرد و تولید بیشتر در کشاورزی که بالمآل از نظر تهیه مواد غذایی و مواد اولیه و همچنین ایجاد پس انداز برای

سرمایه‌گذاری در صنعت مورد استفاده قرار خواهد گرفت. زیرا اگر تقسیم زمین تنها هدف اصلاحات ارضی می‌بود، اثرات آن بسیار محدود و از نظر پیشرفت اقتصادی و اجتماعی گسترش چندانی نداشت ولی بموازات تقسیم اراضی اقدامات دیگری در زمینه اعتبارات و سرمایه، کود، بذر، سم، آموزش، اصول زراعت و ودامپروری، ایجاد انبار و تسهیلات حمل و نقل، بازاریابی، تنظیم شبکه فروش، تعاون و نظایر آن مطمع نظر قرار گرفت.

۲- توزیع عادلانه درآمد و استقرار عدالت اجتماعی، بخصوص بین طبقه زارع و برقراری شرایط لازم جهت رشد اقتصادی و تثبیت موقعیت عمومی کشور نیز از جمله هدفهای اصلاحات ارضی می‌باشد. زیرا طبیعی است که برای بهبود وضع روستاها و روستانشینان، ترمیم عقب افتادگیها و بالا بردن میزان تولید درآمد سرانه آنها هدف دوم یکی از اقدامات اساسی اصلاحات ارضی می‌بود زیرا باید توجه داشت که توسعه کشاورزی و ازدیاد محصول بدون توجه به توزیع عادلانه درآمد میسر نیست. توزیع عادلانه درآمد اولین و مهمترین اقدام برای فراهم آوردن موجبات آزادی اجتماعی و اقتصادی روستائیان که از طریق اصلاحات ارضی صاحب زمین شده‌اند می‌باشد.

اجرای برنامه اصلاحات ارضی

اصلاحات ارضی بشرح زیر در سه مرحله انجام گرفت.

مرحله اول - در این مرحله از قانون مالکیت‌های بزرگ بیک ده شش دانگ محدود شد و همچنین باغات و زمینهای که در هنگام تصویب قانون وسیله مالک بصورت مکانیزه کشت می‌شد از تقسیم

مستثنی شدند . مالك حق داشت كه هر يك از دهاتی را كه تمایل داشت برای خود نگاهدارد . قیمت زمینهای مورد تقسیم مالكین بر اساس حاصل ضرب مالیات سالیانه املاك و ضریبی كه در مناطق مختلف بود تعیین میگردد . این ضرایب با فاصله ده از شهر ، درآمد ده و چگونگی تقسیم محصول سالانه بین مالك و زارع تغییر می کرد . ضرایب مزبور وسیله هیأتی مركب از كارشناسان و رئیس اداره كشاورزی محل تعیین می شد . مالكین و همچنین سازمان اصلاحات ارضی ، نسبت به ارزشیابی زمینها حق اعتراض داشتند و اعتراض توسط كمیته خاصی مورد رسیدگی قرار می گرفت ولی این اعتراض بهیچوجه مانع اقدامات جهت تقسیم زمین یعنی خریداری آن بوسیله وزارت كشاورزی و تقسیم آن بین زارعین نمی شد . افزایش و یا تقلیل قیمت در هنگام پرداخت اقساط مربوطه منظور می شد . مدت پرداخت اقساط در ابتداء ۱۰ سال تعیین شد ولی در اصلاحیه ای كه گذشت این مدت به ۱۵ سال افزایش پیدا نمود . زارعین مشمول دریافت زمین ، زارعینی بودند كه در هنگام تقسیم مالك زمین نبوده و شخصاً در زمینهای مورد تقسیم كار کرده و وسائل زراعت یعنی لااقل گاوخیش یا بندر را در اختیار داشتند . بموجب این قانون این قبیل زارعین موظف شدند تا بعضویت شركت تعاونی روستائی محل خود در آیند . هنگام فروش زمین بزارعین علاوه بر قیمت خرید ده درصد نیز برای انجام كارهای عمرانی به قیمت آنها افزوده می شد مدت پرداخت اقساط فروش نیز پانزده سال تعیین گردید .

مرحله دوم - قانون در این مرحله ضمن مستثنی داشتن باغات و املاکی كه بصورت مكانیزه كشت می شدند حد نصاب بسبك ده

ششدهانگ را ملغی نمود . بموجب این قانون کلیه مالکین موظف باجرای یکی از سه صورت زیر شدند .

۱- مطابق عرف محل زمین را ۳۰ ساله بهزارعین اجاره نقدی بدهند، میزان اجاره نیز بعداً با اصلاحیه‌ای که در قانون بعمل آمد برابر معدل عایدات سه سال ۲۵۲۰-۲۵۲۲ (۱۳۴۰ تا ۱۳۴۲) تعیین میشود . در صورت عدم توافق مالک و زارع در مورد مال الاجاره، سازمان اصلاحات ارضی براساس ضوابط خاصی میزان اجاره را تعیین می نمود .

۲- مالکین می توانستند ملك مزروعی خود را با توافق بزارعین بفروشند .

۳- اراضی دیم و آبی هر يك به نسبت بهره مالکانه مرسوم در محل بین زارعین و مالک و یا مالکین محل تقسیم و سهم هر يك از زارعین با حقایق بین کلیه آنان طبق نسق زراعتی همان محل تقسیم میگردد. در یکی از مواد این قانون اجازه داده شد تا در صورت توافق اکثریت زارعین و مالکین هر ده بهره برداری از آن ده بصورت يك واحد سهامی زراعی توسط هیأت مدیره‌ای مرکب از ۳ نفر که يك نفر از طرف زارعین و يك نفر از طرف مالکین و نفر سوم با توافق طرفین انتخاب می شد ، اداره شوند .

بموجب این مرحله از قانون املاک موقوفه عام نیز برحسب عایدات ملك باجاره طویل‌المدت یعنی ۹۹ ساله بزارعین واگذار شد. در مورد موقوفات خاص متولی ملزم بفروش بدولت و تقسیم بین زارعین شد و در قانون تصریح شد تا وجوه حاصله از فروش این گونه املاک توسط متولی آن به خریدهای دیگری اختصاص داده شود تا طبق ماده ۹۰ قانون مدنی عمل گردد .

۳- مرحله سوم - چون اکثریت مالکین مشمول مرحله دوم شق اجاره را تعیین کرده بودند در نتیجه در اثر اجرای این قانون تعدادی از زارعین مالک نسقهای زراعی خود شده و تعدادی زیادتر از آنها بصورت مستأجر درآمدند. این طبقه بندی نه عادلانه بود و نه مورد رضایت زارعین مستأجر، بهمین جهت در سال ۲۵۲۷ (۱۳۴۷) قانون تقسیم و فروش املاک مورد اجاره بزارعین مستأجر که بنام مرحله سوم نامیده می شود از تصویب مجلسین گذشت. در این قانون مالکین که ملك خود را با اجاره داده بودند موظف بفروش آن بزارعین به تراضی طرفین و یا تقسیم به نسبت بهره مالکانه مرسوم در محل شدند و در مناطقی که به تشخیص وزارت اصلاحات ارضی و تعاون روستائی تعیین و میزان و نسبت بهره مالکانه پرداختی بوسیله زارعین تا قبل از اجرای مرحله اول قانون اصلاحات ارضی روشن بود ملك به سه قسمت تقسیم، يك قسمت در سهم مالك و دو قسمت در سهم زارعین قرار گرفت. بهای فروش نقدی این گونه املاک ۱۰ برابر مال الاجاره آن تعیین گردید ولی زارعین می توانستند به قیمت ۱۲ برابر مال الاجاره، آن را در ۱۲ سال با قسط متساوی بپردازند. بهای نقدی زمینهایی که بصورت تقسیم بزارعین واگذار می شد معادل دو پنجم مال الاجاره طی ۱۲ سال با قسط متساوی سالانه تعیین گردید و بدین ترتیب قانون اصلاحات ارضی اجرا شد و تا اول مهرماه ۲۵۳۰ (۱۳۵۰) تمام زارعین که روی زمین کار می کردند صاحب نسق زراعی خود شدند.

بعاد از مراحل سه گانه اصلاحات ارضی

پس از اجرای مراحل سه گانه اصلاحات ارضی، دوران سازندگی روستاها فرارسید همزمان با اجرای برنامه های پنجم

عمرانی کشور تلاش در جهت تحقق هدفهای برنامه همه جانبه اصلاحات ارضی ایران یعنی افزایش درآمد سرانه کشاورزان از طریق بالابردن میزان برداشت محصول از واحد سطح ، افزایش اراضی زیرکشت ، استفاده از روشهای جدید کشاورزی ، توسعه و تقویت شبکه شرکتها و اتحادیه‌های تعاونی روستائی ، تشکیل شرکتهای سهامی زراعی و خانه‌های فرهنگ روستائی ، ادغام شرکتهای تعاونی روستائی کوچک و مجاور یکدیگر ، تعاونی کردن تولید و یکپارچه کردن اراضی در منطقه عمل شرکتهای تعاونی روستائی ، توسعه و ترویج فعالیتهای غیرکشاورزی و صنایع دستی روستائی ، اجرای تدریجی قانون بیمه‌های اجتماعی روستائیان و بالاخره عمران و نوسازی روستاها با امکاناتی وسیع‌تر و آهنگی سریع تر فراهم گردیده است و جامعه روستانشین کشور تحت عنوان نخستین بهره‌گیران از انقلاب شاه و ملت برای ایفای نقش حساس خود در زمینه فراهم نمودن موجبات رشد کشاورزی مملکت و توسعه اقتصادی کشور، آمادگی لازم را کسب نموده است.

نگاهی بر روستاها :

تعداد روستاها ایران طبق آمار سال ۲۵۲۵ (۱۳۴۵) ۶۶/۷۴۵ مرکز سکونت یاده برشمرده شده است نوسازی این روستاها نیز به خدماتی از قبیل راه ، تأمین آب آشامیدنی ، حمام ، مدرسه ، برق ، پست و تلگراف و تلفن ، تأسیسات بهداشتی ، آموزش و پرورش ، فروشگاههای تعاونی و نظایر آن نیاز دارد که باتوجه به رقم تعداد مراکز ، تأمین همه موارد در تمام مراکز بسمولت امکان‌پذیر نیست اکثر این روستاها کم جمعیت است در گذشته نیز باین امر توجه شده بود که دهات کوچک ظرفیت جذب فعالیتهای عمرانی را ندارد باین سبب در قانون اصلاح امور

اجتماعی و عمران دهات ضابطه‌ای بشرح زیر تعیین گردیده است.

۱- روستائی‌هایی که بیش از ۲۵۰ نفر جمعیت دارند و تعداد آنها در جدول ۲۱۹۱۰ روستا می باشد .

۲- روستاهائی که کمتر از ۲۵۰ جمعیت دارند و تعداد آنها در حدود ۴۴۸۳۵ روستا می باشد .

لذا می توان اظهار داشت که فقط ۳۷/۷ درصد از جمعیت روستاها در ۴۴۸۳۵ ده متمرکز هستند و بقیه جمعیت روستائی که ۶۲/۳ درصد می باشد در روستاهای بالای ۲۵۰ نفر متمرکز گردیده اند . در بین روستاهای بالای ۲۵۰ نفر ۱۶۸۶۱ روستا از ۵۱ تا ۳۰۰ خانوار و ۱۰۴۹ روستا از ۳۰۱ خانوار تا ۱۰۰۰ خانوار مجموعاً ۱۷۹۱۰ روستا از ۲۵۰ تا ۵۰۰۰ نفر جمعیت دارند . بدیهی است سایر نقاط مسکونی که بیش از ۵۰۰۰ نفر جمعیت دارند شامل نقاطی است که دارای شهرداری بوده و بر اساس قوانین موجود از لیست روستاها خارج گردیده اند . باتوجه بارقام و آمار موجود بآسانی روشن می شود که نخست بایستی در ۱۷۹۱۰ روستای پرجمعیت عملیاتی عمرانی شدت یابد و خدمات مورد نیاز آنها بطورکلی تأمین گردد که دراین صورت اکثریت جامعه روستائی را دربر خواهد گرفت ولی همین رقم هم از نظر تأمین خدمات خالی از اشکال نیست بدین معنی که تهیه نیروی انسانی لازم مانند ۱۸ هزار نفر طبیب ، مهندس کشاورزی ، مهندس تأسیسات ، دفتر پست و تلگراف ، شعبه بانک ، انبار های تعاونی ، مجتمع ورزشی و نظایر آن برای ۱۸ هزار روستا مقدور نبوده و این روستاها هم هر یک به تنهایی ظرفیت استفاده از این نیروها و تأسیسات را ندارند و ازطرف دیگر کارمندانی که درسطوح مختلف به روستاها اعزام می شوند لاقلاً بایستی از امکانات متوسطی در زمینه مسکن و درمان و دسترسی به سایر

بانیادت خداوندگار

ما

محمد رضا پھلو آریا مھر شاہنشاہ ایران

بمطور بالا برون سطح اطلاعات عمومی و اجتماعی این مجامع امکان پرورش استعداد علمی و فنی و تربیتی روستائیان کشور ضرورت است و اشکار
گشا و زنان در جهت برآمدگی آبادانی و ملک و تقویت حسن سولیت اجتماعی و کسب شش اصول اندیشہ تعاون و عادت خدمات جمعی بطور اساسی
روستائیان را بجزو محکمات بنظر آگاہی روستائیان بفرهنگ کسب فن و اصول انقلاب سعید ایران و توجیه فرهنگ تمدن جهان امروز و
لوازم پیشرفت روزیای کوفی است بموجب این فرمان سازمانی بنام "انجمن ملی خانه های فرهنگ روستائی" برایست عالی و الاحضرت حمایت
و لایحه تشکیل می شود و در طبقین اساسنامه میوست این فرمان طائفه محوله را انجام دهد .

وزارت اصلاحات و امور روستائیان و تعاون روستائی این اساسنامه نسبت به تأسیس خانه های فرهنگ روستائی با تکلیف همکاری تعاون روستائی
و شرکت های سهامی زراعی اقدام خواهد کرد .

ضمناً مقرریه ای در نظر گرفته شده است که برای روستائیان بکار می آید . تاریخ بیت دوم شهریور ماه ۱۳۲۷ شمسی

خدمات اصلی و مورد نیاز برخوردار باشند بنا بر این خدمات مورد نیاز روستاها را به دو دسته می‌توان تقسیم نمود.

دسته اول خدماتی که بایستی مستقیماً به‌ریک از روستاهای پرجمعیت رسانده شود و دسته دوم خدماتی هستند که بایستی در یکجا متمرکز شود و روستائیان برای دریافت آن مراجعه خواهند نمود. اگر بتوان در سطح کشور مراکزی را در روستاهائی تعیین نمود که از نظر وحدت جغرافیائی و شرایط اقلیمی، راهها، آب، زمین، قابلیت جذب جمعیت، قابلیت رشد کشاورزی و اقتصادی و اوضاع مناسب اجتماعی یکسان باشد و تعدادی از روستاها را دربرگیرد بطوریکه کلیه روستاها اطراف این مرکز در تمام فصول سال بتوانند بدان دسترسی داشته باشند، در نتیجه بمقیاس قابل ملاحظه‌ای از تعداد روستاهائی که بایستی در آن خدماتی انجام پذیرد کاسته می‌شود و منافع زیر عاید میگردد.

۱- تأسیسات و خدمات مورد نیاز کلیه روستائیان در مسافت معقولی در دسترس آنان قرار می‌گیرد. علوم روستایی

۲- در زمان کمتر روستائیان باین تأسیسات و خدمات دسترسی پیدا می‌نمایند.

۳- از سرمایه‌گذاری انجام یافته حداکثر استفاده بعمل می‌آید.

۴- به لحاظ محدود بودن تعداد روستاهائی که از خدمات استفاده می‌کنند و باتوجه بروستاهاى کل کشور تأمین نیروی انسانی برای انجام خدمات آسانتر خواهد بود.

۵- محیط مناسب برای زندگی کارکنان فنی دولت در روستاها فراهم میگردد.

۶- بعلت فراهم نمودن زیربنا و تسهیلات لازم امکان فعالیت‌های اقتصادی، خاصه صنعتی فراهم میشود.

۷- روستائیان کلیه مشکلات اقتصادی و اجتماعی خود را بدون مراجعه به شهرها و سرگردانی هائی از آن، حل خواهند نمود.

۸- می توان با ایجاد کارگاههای مورد نیاز روستائیان و ایجاد کارهای مناسب در مراکز این قبیل روستاها از مهاجرت بی رویه روستائیان به شهرهای بزرگ جلوگیری نمود.

۹- با ایجاد دبستان و دبیرستان و مراکز آموزش حرفه ای فرزندان روستائی برای ادامه تحصیل می توانند از امکانات این مراکز استفاده نمایند و در نتیجه اجباری به مهاجرت به شهرها برای ادامه تحصیل نخواهند داشت.

۱۰- تکلیف کلیه دستگاههای دولتی که بنحوی در روستاها مسئولیتی دارند روشن و مشخص می شود.

۱۱- شالوده شهرهای آینده مملکت ریخته می شود و پیش بینی های لازم برای سکونت تا ۱۵ هزار نفر جمعیت بعمل آمده است.

۱۲- شبکه های ارتباطی با روستاها نظم و ترتیب معینی بدست خواهد آورد.

با اجرای این پروژه تأمین و رساندن آب آشامیدنی ، درمانگاه ، ساختمان دبستان ، و دبیرستان و هنرستان روستائی ، ایجاد و ساختمان خانه های فرهنگ روستائی ، فضای سبز ، پارکهای تفریحی ، کتابخانه ، حمام ، غسالخانه ، سیل بند ، میدانهای ورزشی ، تأمین برق ، ساختمان انبار و دفتر و فروشگاه شرکت تعاونی ، دفترپست و تلگراف و تلفن ، بانک تعاونی کشاورزی ، خانه های سازمانی و خانه های مسکونی جهت روستائیان ، دفاتر اداری ، مورد نیاز ، کارگاههای تهیه مصالح ساختمانی و نظایر آن در هر یک از این مراکز می توان ایجاد کرد و حتی می توان برای این

مراکز سرمایه های خصوصی را جلب نمود و تعاونیها را هرچه بیشتر تقویت کرد و در حقیقت می توان اظهار داشت کلیه خدماتی که تاکنون در اختیار جامعه شهری قرار گرفته است در اختیار جامعه روستائی نیز قرار خواهد گرفت و با این ترتیب تحرکی بوجود می آید که می توان آن را تحرك اجتماعی بسوی تمدن بزرگ نامید.

اقدامات انجام شده در کشاورزی ایران .

اصلاح و تهیه نهال و بذر - تا کنون با تأسیس مراکز تحقیقاتی و تربیت کادر متخصص و بالا بردن سطح اطلاعات علمی و عملی محققان ۱۴ رقم گندم اصلاح شده آبی و ۲ رقم گندم دیم و ۴ رقم جو اصلاح شده برای شرایط مناطق مختلفه غله خیز کشور انتخاب و تکثیر و توزیع گردیده است این گندمها با مقایسه گندمهای بومی ۳۰ تا ۱۰۰ درصد و گاهی بیشتر اضافه عملکرد در واحد سطح، تولید می کنند. بموازات آزمایشات مذکور اقداماتی نیز در ایستگاههای تحقیقاتی کشاورزی کرج، ورامین، مغان، داراب، مشهد، بلوچستان، سیستان، اصفهان، جیرفت، کرمان، خوزستان، لرستان، کردستان، کرمانشاهان، آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، همدان، گرگان، مازندران، زرقان، ساوه و بوشهر بعمل آمده است که نتایج تحقیقات بشرح زیر می باشد.

تحقیقات پنبه از سال ۲۵۱۰ (۱۳۳۰) در مراکز اصلاح و تهیه نهال و بذر ورامین شروع و ارقام لایتیناک و اکسپرس و کوکرس و کوکر هند از خارج وارد و تحت آزمایش قرار گرفت و در نتیجه آزمایشات معموله و دورک گیری با رقم آمریکائی، رقم مطلوبی بدست آمد که با تکثیر و کشت این رقم در مناطق مرطوب شمال نظیر کردکوی محصول مزارع زیر کشت افزایش چشم گیری پیدا

نمود که منحصراً از این رقم سالیانه بالغ بريك ميليارد ريال افزایش محصول عايد کشور می شود . علاوه بر ارقام فوق رقم اکالا برای مناطق پنبه خیز فارس و رقم دلتاپاین برای استان خوزستان انتخاب و تکثیر و توزیع میگردد .

تحقیقات اساسی برنج از سال ۲۵۱۱ (۱۳۳۱) وسیله کارشناسان ایرانی با وارد کردن ارقام خارجی از کشور های برنج خیز و مراکز تحقیقات برنج و نیز سلکسیون ارقام داخلی شروع گردید و ارقام اصلاح شده ای که با مقایسه با ارقام برنج های محلی حدود پنجاه تا صد درصد اضافه محصول در واحد سطح تولید می کنند انتخاب و تکثیر و توزیع گردید . حداکثر عملکرد پرمحصولترین ارقام دانه کوتاه محلی در حاصلخیزترین اراضی در حدود ۵ تن شلتوک در هکتار میباشد در صورتی که ارقام دانه کوتاه اصلاح شده متجاوز از دو برابر این مقدار از زراعت بزرگ محصول داده است .

سطح کشت ذرت تا سال ۲۵۳۰ (۱۳۵۰) از ۵۰۰۰ هکتار تجاوز نمی نمود و برای تأمین نیازمندیهای سالیانه مقداری ذرت از خارج وارد می گردید در سال ۲۵۲۸ (۱۳۴۸) بمنظور توسعه کشت ذرت و تهیه بذر هیبرید قراردادی برای مدت پنجسال با مؤسسه تحقیقات ذرت کشور یوگسلاوی منعقد گردید و بر اساس این قرارداد با همکاری کارشناسان ایرانی شروع بانجام تحقیقات لازم گردید که تا کنون نتایج درخشانی بدست آمده و بررسیهای معموله نشان داده است که توسعه کشت ذرت در تمام مناطق کشاورزی امکان پذیر و در جلگه های خوزستان و مناطق گرمسیری فارس ، کرمان و غرب کشور عملکرد ذرت بیش از حد انتظار موفقیت آمیز بوده و در صورت بکاربردن اصول صحیح برداشت ۵ تا ۸ تن ذرت دانه ای و ۷۵-۵۰ تن ذرت سیلوئی از هر هکتار

امکان پذیر است . تاکنون ۱۳ رقم بذر ذرت برای نواحی مختلف کشور انتخاب شده که عملکرد آن معادل عملکرد ذرت در کشور های پیشرفته می باشد.

در مورد دانه های روغنی باید اظهار داشت که تا قبل از سال ۲۵۱۹ (۱۳۳۹) مصرف روغنهای نباتی در ایران چندان متداول نبوده و بهمین جهت کشت انواع دانه های روغنی مورد توجه قرار نگرفته بود ولی با افزایش جمعیت و به محاذات آن افزایش درآمد سرانه و قدرت خرید مردم ، مصرف چربی سال بسال افزایش یافته بطوریکه وارد کردن مقادیر زیادی روغنهای نباتی از خارج الزام آور گردید و بتدریج در مورد کشت دانه های روغنی موفقیت‌هایی بدست آمد . سطح زیر کشت آفتابگردان که در سال ۲۵۲۳ (۱۳۴۳) ۴۰۰ هکتار بود در سال ۲۵۳۳ (۱۳۵۳) به ۱۰۰/۰۰۰ هکتار بالغ شده است و سطح زیرکشت سوژا که از چند هکتار تجاوز نمی نمود در سال ۲۵۳۳ به ۲۰/۰۰۰ هکتار با عملکرد متوسط ۱۶۵۰ کیلو در هکتار رسیده است .

درمورد افزایش باغات کشاورزی از سال ۲۵۱۹ (۱۳۳۹) وسعت بیشتری در زمینه غرس و تکثیر میوه‌جات با شرایط نواحی مختلف کشور تهیه و توزیع ۷ میلیون اصله نهال توسط وزارت کشاورزی و حدود دوبرابر تعداد مذکور وسیله بخش خصوصی انجام گرفته است و تا کنون ۱۷۲ رقم انار، ۱۳۲ رقم انگور، ۴ واریته خرمالو، ۵۰ رقم پسته، ۵۸ رقم انجیر و ۱۵ رقم زیتون جمع‌آوری و در باغات کلکسیون غرس و مطالعات لازم روی آنها و اریته‌های انتخابی تکثیر و توزیع گردیده است.

از سال ۲۵۲۰ تا ۲۵۳۳ (۱۳۴۰ تا ۱۳۵۳) بیش از ۲۵۰۰ واریته مختلف سبزی و صیفی و سیب زمینی از ارقام داخلی و خارجی جمع‌آوری و آزمایشات دقیق علمی و مطالعات لازم روی

آنها صورت گرفته و ۵۰ واریته از ارقام مرغوب و پرمحصول انتخاب و اقدام به تکثیر و توزیع بذر آنها شده است .

در مورد بذر چغندر باید اظهار شود بذری که تا چندسال پیش در ایران تهیه می شد از نوع دیپلوئید و از ارقام متداولی بود که هنوز هم در اکثر کشورهای خارجی به تهیه آن مبادرت می نمایند از سال ۲۵۲۷ (۱۳۴۷) با استفاده از تکنیک های پیشرفته بذر چغندر از نوع پولیپلوئید که از لحاظ میزان محصول و عیار قند ریحان و مزیت دارد فراهم گردید و هم اکنون بذر تحویلی به کارخانجات قند از این نوع بذر می باشد .

خاک شناسی - خاک شناسی و حاصلخیزی خاک در ۱۴ استان کشور با داشتن ۷۰۰ نفر محقق و کارشناس و ۱۲ آزمایشگاه در جهت پیشبرد هدفهای کشاورزی و بالا بردن میزان محصول در واحد سطح در سراسر کشور فعالیت می نماید که مهمترین اقدامات انجام شده عبارت است از :

الف- بررسی های آب و خاک، بررسی و تحقیق بر روی مسائل تغذیه نبات و گیاه و همچنین اصلاح خاک و رفع محدودیتهای آن برای افزایش تولید .

ب- شناسائی خاک و طبقه بندی اراضی ، حدود ۱۱ میلیون هکتار اراضی در انواع مطالعات اجمالی و نیمه تفصیلی و تفصیلی در فعالیتهای مختلف، مطالعه خاکشناسی شده است .

پ- برای آموزش و ترویج خاک ۲۳۴۲ مزرعه نمایشی و نمونه احداث گردید ضمناً در ۱۲ آزمایشگاهی که در مراکز استانها تأسیس گردیده است جمعاً ۱/۵۸۷/۹۳۸ تجزیه بر روی ۲۷۶/۶۶۱ نمونه خاک و ۱۵/۵۷۶ تجزیه بر روی ۲۲/۰۶۸ نمونه آب انجام گرفته است .

ت- تهیه طرحهای آزمایشی و محاسبات آماری و اقتصادی،

آزمایشات، بررسی فاکتورهای مختلف و تجزیه خاک و برگ و بدست آوردن روابط بین این نتایج با اثرات کودهای مختلف روی عملکرد محصولات و تجزیه و تحلیل عوامل و گیاه براساس اطلاعات جوی، برای بیش از یکصد منطقه انجام گردیده است.

ث- برای ارزیابی خاک در حدود پنجاه میلیون هکتار از اراضی کشور در مناطق مستعد برای زراعت های آبی و دیمی و جنگل و مرتع مطالعه شده و نقشه های ارزیابی منابع و استعداد یا قابلیت اراضی بمقیاسهای مختلف تهیه گردیده است. اراضی ارزیابی شده برای طراحی و مجریان برنامه های کشور جهت استفاده مناسبتر و بهتر در زمینه های امور مهندسی، شهرسازی، طرحهای عمرانی، حفاظت خاک و آب، محیط زیست، جنگل، مرتع و پارکها و گردشگاهها ارائه طریق و راهنمایی می نماید.

ج- برای حفاظت خاک و آب ایستگاههای تحقیقاتی بمنظور بررسیهای مزبور در مناطق تیکمه داش (آذربایجان شرقی) حیدرلو (آذربایجان) کوئین (قزوین) و شرکتهای سهامی زراعی فرح در کردستان و روانسر در کرمانشاهان تأسیس گردیده است. چون بررسی مسائل حفاظت خاک و آب با بررسی توأم عوامل اقلیم خاک، پوشش گیاهی و عملیات زراعی بستگی دارد و عوامل مزبور در مناطق مختلف کشور متفاوت می باشد لذا با توجه به اولویتهای عملیات حفاظت در مناطق آذربایجان غربی و شرقی، گیلان، کردستان، کرمانشاهان، اصفهان، همدان و قزوین آغاز گردیده و برای جلوگیری از فرسایش خاک و هدر رفتن آب در دیمزارها نسبت با اجرای روشهای شناخته شده از قبیل شخم روی خطوط تراز، احداث کنتوربنکها، کنترل آبکندها، ایجاد آبراهها، ساختمان سدهای خاکی کوچک، نقشه برداری، تهیه نقشه های حوزه آبریز مورد عمل با کشت نواری، احداث کنتور فارو، احداث کانال آبرسان و زهکش و تهیه برنامه حفاظت خاک و آب و مزارع و ایجاد آیش سبز در مساحت ۱۸۰

هکتار انجام و در زمینه تحقیقات و بررسیهای آیش سبز و سیاه و فرسایش خاک، بررسی آبدوی، بررسی مقدار و بموقع کشت بذر در دیمزارها و بررسیهای کودی، بررسیهای کشت لگومینوز دیم اقدام گردیده است.

ماشینآلات کشاورزی - در توسعه و ترویج ماشینهای کشاورزی بمنظور مکانیزه کردن زراعت در مناطق مناسب کشور با توجه به هدفهای عمرانی، اعطای اعتبار بخیریداران ماشینهای کشاورزی اعم از کشاورزان عضوشرکتهای تعاونی، شرکتهای سهامی زراعی و کشاورزان غیرعضو و همچنین آموزش و تعلیم و تربیت کادر فنی و سعی در محدود و یکنواخت کردن انواع ماشینهای کشاورزی با ایجاد تسهیلات لازم برای سازندگان و فروشندگانی که تعمیرگاه وسایل یدکی کافی در مناطق مختلف کشور در اختیار استفاده کنندگان قرار میدهند وزارت کشاورزی اقدامات لازم را در این موارد انجام داده بطوریکه از بدو تأسیس تا آخر سال ۲۵۳۲ (۱۳۵۲) تعداد ۴۷۶۰ نفر راننده تراکتور و مکانسین تربیت و به تعمیرگاههای مشهد، شیراز و همدان و تعمیرگاههای عاملین بخش خصوصی در مناطق کشور معرفی نموده است. از سال ۲۵۲۵ (۱۳۴۵) در اجرای موافقت همکاریهای فنی و اقتصادی بین دولت شاهنشاهی و کشور رومانی تراکتورهای بقدرتهای ۴۵ و ۶۵ قوه اسب را از کارخانه تراکتورسازی تبریز خریداری و تا پایان ۲۵۳۲ تعداد ۲۵۲۰۴ دستگاه تراکتور و ادوات مربوط در سطح کشور به کشاورزان فروخته شده است.

درمورد مهندسی زراعی باید اظهار شود که در زمینه انتخاب ماشینآلات مناسب با شرایط اقلیمی کشور و آزمایشات ماشینآلات و ادواتی که به کشور وارد شده و یا در داخل ساخته می شود، در سطح معیارهای بین المللی در مرکز آزمایشات ماشینهای کشاورزی کرج اقداماتی انجام گرفته و فعالیتهای اجرایی توسعه مکانیزاسیون

کشاورزی از طریق خدمات زراعی شامل بهسازی اراضی، زهکشی، تهیه زمین، کاشت، داشت و برداشت روی اصول علمی براساس مقررات و آئین نامه های کمکهای فنی به کشاورزان و تقاضاکنندگان و یا در طرحهای بخش دولتی کوششهای مؤثری بعمل آمده است.

کود شیمیائی و سموم آفات نباتی - برای تأمین سموم دفع آفات نباتی مورد احتیاج کشور در سال ۲۴۸۹ (۱۳۰۹) کارخانه سم سازی کرج برای تهیه سموم آرسینکی و در سال ۲۵۱۴ (۱۳۳۴) کارخانه تولید سموم گوگردی و در سال ۲۵۲۰ (۱۳۴۰) کارخانه تولید پودر استخوان تأسیس گردید. در خلال این مدت با پیشرفت کشاورزی کشور کارخانجات مذکور با استفاده از مواد اولیه موجود در کشور اقدام بتولید بعضی از کودهای شیمیائی نمود و چون تولید کلیه کودهای شیمیائی در داخل کشور میسر نبود لذا برای اولین مرتبه کود شیمیائی از خارج وارد و حدود ۴۰۰ تن کودهای وارده به همراه کود فسفوری تولیدی در داخل بنام ایرانیا فسفات بعنوان اولین عامل ترویج کود شیمیائی بکشاورزان عرضه و به موازات آن با کمک بخش خصوصی نسبت به دایر کردن کارخانه فرمولاسیون سموم مدرن در داخل کشور اقدام و این واحد سالیانه متجاوز از یک سوم سموم مصرفی سالانه کشور را عرضه و یکی از پایه های تولید سموم مدرن محسوب می شود.

با فعالیتهای بنیادی و اصولی کشاورزی کشور و افزایش تولید محصول در واحد سطح و آشنا شدن تدریجی کشاورزان بفوائد کود شیمیائی، مصرف کود سال بسال افزایش می یافت و ایجاب می نمود که کارخانه های بزرگ مدرنی بمنظور ساختن کودهای مورد نیاز در داخل کشور تأسیس شود لذا دو کارخانه یکی در مرودشت و دیگری در بندر شاهپور احداث و مشغول تولید کودهای شیمیائی می باشند که فرآورده های این کارخانه بوسیله عاملین فروش و شرکتهای تعاونی و ادارات کل کشاورزی استانها و فرمانداریهای کل در اختیار کشاورزان گذارده می شود و برای

نگاهداری و ذخیره کود شیمیائی مورد مصرفی در نقاط مختلف کشور نیز انبارهای مجهزی ساخته شده است .

بررسی آفات و بیماریهای گیاهی و حفظ نباتات - بررسی

آفات و بیماریهای گیاهی از سال ۲۵۲۱ (۱۳۴۱) که بموجب تصویبنامه قانونی تأسیس گردیده است توانسته اقدامات مثبتی در جهت بررسی و مطالعه روی آفات و بیماریهای مهم که از لحاظ اقتصادی اهمیت زیادی در کشاورزی کشور داشته انجام داده و طرحهای تحقیقاتی خود را بر پایه اصول علمی تنظیم و بمورد اجراء بگذارد و وسائل کار و تجهیزات آزمایشگاههای گرگان ، مشهد ، اصفهان ، رفسنجان ، شمسوار ، ورامین ، بندرپهلوی ، اهواز ، و بندرعباس را از نظر بررسی آفات و بیماریهای گیاهی تکمیل نماید و مراحل مقدماتی تأسیس چهار آزمایشگاه دیگر در رضائیه ، تبریز و فارس را فراهم نماید و کار اجرای برنامه های تحقیقاتی در زمینه پژوهشهای آفات مثل سن ، ملخ ، موش ، همچنین آفات و بیماریهای گندم ، انبه ، برنج ، چغندر قند ، توتون و آفات و بیماریهای اشجار از قبیل مرکبات ، خرما ، پسته و میوه های دانه دار و هسته ای موفقیتهای کسب و بطور قابل ملاحظه ای از خسارات وارده بمحصولات کشاورزی جلوگیری نموده است .

در مورد حفظ نباتات از گزند آفات و بیماریهای گیاهی ، برنامه های نوین مبارزه با آفات نباتی در سراسر کشور بمرحله اجرا گذارده شد و روش عمومی مبارزه با آشنائی کامل از تکنولوژی کشورهای پیشرفته تحولی بزرگی در وضع مبارزه با آفات بوجود آورد بنحوی که از هلیکوپتر و هواپیما و موتور های سمپاش در امر مبارزه با آفات نباتی استفاده و از نیروی انسانی ماهر و آشنا به رشته حفظ نباتات بهره گیری گردید و با استفاده از سموم نباتی و بکار بردن ادوات و سمپاشهای موتوری و دستی و اجرای تعلیمات

و آموزش بمنظور آشنا کردن زارعین و باغداران بطرز مبارزه با آفات نباتی قدمهای مؤثری برداشته شد و همه ساله برنامه‌هایی جهت مبارزه با ملخ مراکشی و بومی مبارزه با سن گندم، عملیات دفع موش، مبارزه با آفات پسته، نخيلات، مو، مرکبات، پنبه، چغندر قند، سیاهک غلات، برنج، بیماریهای غربالی صیفی و جالیز و زیتون بموقع انجام گرفته و نتایج ثمربخش از این راه در حفظ دسترنج کشاورزان بدست آمده است.

دامپروری - در سال ۲۵۰۹ (۱۳۲۹) بفرمان شاهنشاه آریا مهر برای توسعه فعالیتهای علمی دامپروری منطبق با نیازهای اجتماعی اقدامات اساسی بعمل آمده و در نتیجه با هدفهای روشن و مشخص در مورد اصلاح نژاد دام و طیور مانند گاو، گوسفند، بز، طیور، زنبور عسل و ایجاد صنایع لبنی و سایر مشتقات شیر تأسیس کارخانجات تهیه خوراک دام و طیور فعالیتهای متمرکز و پس از چند سال در اغلب نقاط کشور ایستگاههای نمایشی بوجود آمد و دامداران و سرمایه‌گذاران بخش خصوصی با مشاهده نتایج حاصله به وارد نمودن گاوهای شیری اصیل خارجی و جوجه‌های یک روزه راغب شدند و از این طریق دامداریهای صنعتی و مجهزی تشکیل شد بطوریکه در حال حاضر کمتر نیازی به ایجاد ایستگاههای نمایشی در بسیاری از نقاط کشور که خود دامداران فعالیت می‌نمایند، می‌باشد. برای ایجاد صنعت دامداری نوین و افزایش تولید شیر و گوشت تعدادی از گاوهای نر و ماده نژاد تاشنه، سمینتال، منبلیارد، ترانتز و هلشتاین از اروپا و آمریکا وارد و با سرویس تلقیح مصنوعی از اختلاط گاوهای نر خارجی و ماده گاوهای بومی دورگها، نتایج قابل توجهی بدست آمد و تصمیم گرفته شد که از اسپرم‌های منجمد که رکورد بالاتری از نظر تولید شیر و گوشت دارند استفاده گردد لذا مقداری اسپرم منجمد با

رکورد ۶ تا ۸ هزار لیتر شیر در يك دوره شیردهی از ممالکی که دامپروری آنها در سطح عالی قرار داشت سفارش داده شد نتایج حاصله از اسپرم منجمد نیز بسیار رضایتبخش و عالی بود بطوریکه میزان شیر تولیدی در ماده گاوها تا حدود ۶ تن افزایش یافت. اتخاذ چنین روش معقول و استفاده از اسپرم منجمد کاملاً توسعه یافته است و حتی دامداران شهرستانها نیز اظهار تمایل به استفاده از اسپرم منجمد نموده اند و چون این برنامه هر روز گسترش پیدا می کند لذا طرحی در مورد تربیت تکنسین های تلقیح مصنوعی تهیه شده است تا اقدامات و عملیات تلقیحی بموقع انجام گیرد.

فعالیت های پرورش گوسفند و بز با آمیخته گری و اصلاح نژاد گوسفند از سالها پیش آغاز گردیده و در سال ۲۵۱۹ (۱۳۳۹) با مطالعات و شناسائی قبلی بر روی نژاد های بومی قوچهای اصلاح شده در سطح روستاهای کشور توزیع و با اجرای این برنامه فرآورده های دامی (گوشت، شیر، پشم و تولید بزه) با استفاده از تغذیه مناسب و بهداشت و قوانین توارث رو با افزایش گذاشت بطوریکه اهم اقدامات انجام شده را از قبیل توزیع قوچهای اصیل مغانی، قوچهای کبوده شیراز در استان فارس، اصلاح نژاد گوسفندان سنجابی در استان کرمانشاهان، اصلاح نژاد گوسفند بلوچی در خراسان، اصلاح نژاد گوسفندان قره کل در سرخس و اصلاح نژاد بز کرکی یافت در استان کرمان و همچنین اجرای طرحهای پرواربندی در دهات کشور را می توان نام برد.

در مورد مرغداری باید اظهار نمود که تا قبل از بوجود آمدن مرغداریهای مدرن صنعتی در کشور پرورش مرغ و خروس و سایر ماکیان منحصراً بطور سنتی و به تعداد کم و پراکنده در دهات و

شهرها و در شرایط غیربهداشتی با تغذیه نارسا و غیر متعادل انجام می‌شد. در سال ۲۵۱۲ (۱۳۳۲) تعداد ۶۰/۰۰۰ جوجه نیوهمشایر و پلیموت از آمریکا وارد و در دومحل در اطراف تهران نگهداری و پس از دو ماه بین علاقمندان نواحی مختلف کشور توزیع می‌شد در سال ۲۵۱۳ نیز همین تعداد دیگر وارد و در دو ماهگی پس از تزریق واکسن نیوکاسل در نواحی مختلف کشور توزیع و چون با استقبال مردم روبرو شد لذا صنعت پرورش طیور اقدام به وارد کردن ماشینهای جوجه‌کشی اتوماتیک نموده و در سال ۲۵۱۶ حدود ۶۳ موسسه مرغداری در اطراف تهران بوجود آمد و در شهرستانها نیز نفوذ کرد. در این سال با استفاده از عوامل محرك و مساعد نظیر دریافت وام از بانک تعاون کشاورزی، تهیه خوراک طیور ارزان قیمت و فروش فرآورده های طیور در بازار مناسب، باعث ازدیاد مؤسسات طیور در سطح کشور مخصوصاً تهران شد بطوریکه تولید گوشت مرغ که در سال ۲۵۲۲ (۱۳۴۲) جمعا ۹ میلیون کیلوگرم بود در سال ۲۵۳۲ (۱۳۵۲) به ۶۵ میلیون کیلوگرم و تولید تخم مرغ خوراکی از یکصد میلیون عدد به یک میلیارد و دوست میلیون عدد افزایش یافت. بطور کلی با ایجاد تسهیلات و تشویقهایی که در راه توسعه این صنعت انجام شده است که عبارتست از خرید غلات به قیمت زیاد از خارج و در اختیار گذاردن آن به قیمت مناسب برای تغذیه طیور، لغو معافیت سود بازرگانی طیور مادر، پرداخت وامهای بزرگ برای ایجاد واحدهای بزرگ تولید گوشت مرغ و تخم مرغ خوراکی و تأسیسات مجهز جوجه‌کشی، انتظار میرود در آینده نزدیک این صنعت بتواند نیازهای داخلی را بنحو مطلوبی تامین نماید.

در ۱۰ نقطه عسل خیز کشور جهت فعالیت پرورش زنبور عسل،

واحدهای زنبورداری ترویجی و آموزشی تشکیل شده و جهت اصلاح نژاد زنبورهای بومی از سال ۲۵۲۳ تاکنون قریب ۱۰۰۰۰ ملکه زنبور عسل و سیله سازمان دامپروری و قریب ۸۰۰۰۰ عدد ملکه و ۵۰۰۰ پاکت کلنی زنبور عسل از طرف بخش خصوصی از نژاد پرقدرت و معروف قفقازی و میدنایت از آمریکا وارد و بین زنبور داران توزیع و تعداد ۱۸۰۰۰۰ کندوهای قدیمی پاکندوهای استاندارد که محصول عسل آنها چندین برابر کندوهای بومی است تعویض شده است .

دامپزشکی - اقدامات موفقیت آمیزی در جهت تأمین بهداشت دام کشور و فرآورده های دامی و پیشگیری و مبارزه با بیماریهای دامی، بازرسی بهداشتی گوشت در کشتارگاهها و کنترل بهداشتی چراگاهها، مراتع، آبشخورها، محل نگاهداری دام، کارخانه های تولید و تهیه فرآورده های دامی و خوراک دام و کنترل ورود و صدور و ساخت و فروش و مصرف داروهای دامپزشکی بعمل آمده است بطوریکه در سال ۲۵۲۸ (۱۳۴۸) بیماری طاعون گاوی که از سرحدات شرقی بکشور نفوذ نموده بود با فعالیت و کوششهای همه جانبه بسرعت مهار و در کمتر از یکسال ریشه کن گردید. از نظر بررسی و تشخیص بیماریهای دامی و انجام امور کلینیکی در مناطق دام خیز کشور تاکنون تعداد ۵۳ ساختمان آزمایشگاه و کلینیک و پست دامپزشکی و ۱۶ ایستگاه قرنطینه مرزی تأسیس گردید، که غالب آنها در حال بهره برداری و تعدادی در جریان ساختمان می باشد. کلینیکها و آزمایشگاههای استانی با بهترین لوازم و وسائلی که در کشورهای پیشرفته وجود دارد تجهیز و توسط کارشناسان ایرانی که دوره های کارآموزی مربوطه را در داخل و خارج کشور طی نموده اند اداره می شوند. ریشه کنی بیماریهای مشترک انسان و دام سل و بروسلوز ابتدا در

گاو داریه‌های اطراف تهران و سپس در سایر مناطق کشور شروع و برای ریشه کردن دو بیماری مزبور اقدامات موثری صورت گرفته است. برای جلوگیری از بروز اشاعه بیماری‌های ویروسی و میکروبی بومی کشور همه ساله اقدام بمایه‌کوبی‌های لازم علیه بیماری‌های شاربن، آبله‌شاربن علامتی، آنترو توکسمی، پاستور لوز، آگالاکسی، ذات‌الریه واگیر و نیوکاسل طیور بعمل آمد که با توجه به آمار و ارقام مشاهده می‌کنیم که همه ساله حجم این مایه‌کوبی‌ها نسبت بسال قبل افزایش داشته است. یکی دیگر از برنامه‌های اساسی، مبارزه با بیماری‌های انگلی می‌باشد که همه ساله تلفات و ضایعاتی به دامهای کشور وارد می‌سازد مبارزه با این بیماری از دو طریق یکی معالجه دامهای مبتلا و دیگری مبارزه با انگلهای خارجی بوسیله حمام دادن و سمپاشی اماکن دامی و روی بدن دامها انجام میگیرد.

درباره فعالیتهای کلینیکی و آزمایشگاهی اقدامات موثری صورت گرفته است. برای انجام عملیات کلینیکی و جراحی و مامائی اضافه بر ۵۳ ساختمان کلینیک و پست دامپزشکی که در مناطق مختلف ساخته و مجهز گردیده یکصد واحد کلینیک سیار نیز با خرید لوازم و وسائل مربوط از خارج تهیه و در مناطق دام خیز کشور مورد استفاده قرار گرفته‌اند. از طرفی چون شناخت بیماری‌های دامی و راه سرایت آنها و مناطق آلوده کشور برای اجرای صحیح برنامه های مبارزه با بیماری‌های دامی بی نهایت ضرورت دارد لذا ساختمان آزمایشگاههای دامپزشکی و تجهیزات آنها و همچنین نسبت به تربیت کارشناسان آزموده‌ایکه بتوانند در مناطق مختلف کشور این قبیل آزمایشگاهها را اداره کنند اقدامات موثری انجام پذیرفته است.

موسسه سرم‌سازی رازی که بفرمان اعلیحضرت رضاشاه کبیر در حصارک کرج تأسیس گردید سالانه در حدود ۵۰ میلیون واکسن

و آنتی‌ژن مطابق آخرین روشهای علمی تهیه و برای جلوگیری از بیماریهای دامی و معالجه آنان تحویل سرویسهای دامپزشکی کشور می‌نماید از نظربین‌المللی این مؤسسه در طی ۴۸ سال اخیر خدمات بزرگی انجام داده و با تشخیص بیماریها و تهیه واکسن و سرم از قبیل واکسن دیفتتری، کزاز، سیاه‌سرفه، سرم‌های ضد دیفتتری، کزاز، هاری، سیاه‌زخم و مارگزیدگی اقدامات موثری انجام داده است و همه ساله مقدار زیادی از واکسن‌های مختلف به کشورهای خاورمیانه، کشورهای آفریقائی و به بعضی کشورهای اروپائی صادر می‌شود و خدماتی که این مؤسسه در بهداشت دام و طیور و کنترل بیماریها همه‌گیر حیوانی، و بیماریهای مشترک انسانی و دام انجام داده مورد توجه و نظر سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان خوار و بار کشاورزی جهانی و سازمان بهداشت جهانی قرار گرفته است.

سایر اقدامات برای پیشرفت هدفهای کشاورزی

مدت کوتاهی از تأسیس صندوق عمران مراعات می‌گذرد در این مدت این صندوق توانسته است مشکلات ناشی از کمبود خوراک دام و طیور را رفع نماید و از طریق تهیه و توزیع علوفه دام و پرداخت وامهای پروار بندی به دامپروران و بخشهای خصوصی و دولتی قسمتی از گوشت مورد نیاز کشور را تأمین نماید.

از اردیبهشت ماه ۲۵۲۷ (۱۳۴۷) بانک توسعه کشاورزی ایران تأسیس گردید. این بانک بمنظور کمک به سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و تشویق آنان به سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی دفاتری در مناطق کرمان، شیراز، مشهد، رضائیه، کرمانشاه، اهواز، اصفهان و ساری تأسیس نموده است. علاوه بر آن هیأت‌هایی نیز جهت تشویق بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری کشاورزی و انجام مطالعات

در زمینه بررسی امکانات سرمایه گذاری در امر کشاورزی به کردستان لرستان، چهارمحال بختیاری، زنجان و فرمانداری کل کم‌کیلیویه و بویراحمد، دامغان و سیستان و بلوچستان اعزام گردیده اند مهم‌ترین شرکت‌هایی که بامشارکت بانک مزبور تشکیل گردیده عبارتند از .

شرکت تهیه و توزیع شیر ایران، شرکت سهامی خاص مجتمع شیر و گوشت مازندران، شرکت آبیاری قطره‌ای، شرکت سهامی خاص سرمایه گذاری ایران و فرانسه، شرکت ماهیگیری جاسک، شرکت سهامی خاص ایرفرام، شرکت خدمات کشاورزی، شرکت سهامی خاص شهر صنعتی رشت، شرکت کشت و صنعت نیشکر کازرون، شرکت سهامی خاص ایران - ام، شرکت سهامی پوست و چرم (شرکت چرمینه) و در ایجاد شرکت‌های دیگری نیز اقداماتی بعمل آمده که عبارتند از . شرکت ایرواچ جهت واردات گاو در شهرستان قزوین، شرکت ایران و سوئیس جهت تولید شیر و گوشت در استان کرمانشاهان، شرکت ایران و آمریکا جهت تولید شیر و گوشت و واردات گاو در استان تهران، شرکت فلوران جهت واردات گاو در گرگان، شرکت ایران و استرالیا جهت تولید گوشت در استرالیا، شرکت سهامی خاص پاستو شیر (مجتمع شیر و گوشت در اراک)، شرکت سهامی پوست و چرم جهت چرمسازي در گنبد کاوس، شرکت سهامی پوست و چرم جهت چرمسازي در تبریز، شرکت صنعتی کوروش در ساوه و شرکت تسطیح خدمات کشاورزی از جمله شرکت‌هایی هستند که بامشارکت بانک مزبور ایجاد گردیده‌اند.

صنایع شیلات - پیشرفت‌هایی که شیلات ایران پس از رستاخیز انقلاب شاه و ملت نموده است بشرح زیر خلاصه میگردد. این سازمان توانست سازمان ناوگان صیادی متشکل از ۶ فروند کشتی های صیادی بظرفتهای ۱۰۰ و ۱۲۰ تنی تأسیس نماید و در

نتیجه انجام صید تعقیبی در اعماق دریا و بهره برداری از حوزه های گسترده تر دریا که در صورت لزوم می تواند تا میزان سالیانه ۱۰۰۰۰ تن ماهی کیلکا صید و عرضه نماید. تشکیل سازمان تحقیقاتی شیلات که در حقیقت بخش کوچک پژوهشی پس از ملی شدن شیلات بصورت یک مرکز علمی با آزمایشگاههای مجهز مشابه با مراکز تحقیقاتی ماهی شناسی کشورهای مترقی که توانسته است با مطالعات و پژوهشهای علمی در باره اکولوژی دریا و برخی از آبهای داخلی، شناخت آبزیان، بررسیهای آزمایشی در مورد تکثیر و پرورش ماهی، بیولوژی آبزیان، صنایع شیلاتی و فرآورده های ماهی، بررسی آبهای بیشتر رودخانه های ایران و فاضل آب کارخانه ها به پیشرفت اصول و بهره برداری شیلات یاری نماید. کارگاههای تکثیر و پرورش ماهی در مساحت ۱۳۲ هکتار در ۳۶ استخر دو هکتاری قادر است تا حدود ۳/۵۰۰/۰۰۰ بچه ماهیان خاویاری را تا وزن دو گرم پرورش داده و به دریاها وارد نماید و باین ترتیب در قبال بهره برداری از دریا بقای نسل ماهیان ارزنده مولد خاویار که با شهرت جهانی خویش می تواند معرف ایران باشد توفیق حاصل نماید. محصول این کارگاه تکثیر و پرورش که از عظیم ترین کارگاههای مربوط در خاورمیانه است با توجه بوضع طبیعی و شرایط جوی متغیر است، ماهیان تکثیر شده برای حفظ نسل و بقای آبزیان در قبال بهره برداری از بحر خزر به رودخانه ها رها شده و بطور قطع بازده آنان در سالهای آینده در افزایش درآمد ملی بویژه در تأمین پروتئین مورد نیاز برای تغذیه کاملاً مؤثر خواهد بود و علاوه بر این برای گسترش فعالیت کارگاههای مشابه تکثیر و پرورش ماهیان در برنامه پنجم، تأسیس ۶ کارگاه تکثیر و پرورش ماهی خاویاری به ظرفیت سالانه ۶/۵ میلیون بچه ماهی و دو کارگاه تکثیر ماهی سفید بظرفیت سالانه ۳۵

میلیون بچه ماهی در کنار سوسنگسر و رودخانه گرگانرود واقع در هشتپر و يك كارگاه تكثير و پرورش ماهی آزاد بظرفیت يكصد هزار بچه ماهی دو ساله در کنار رودخانه سردآب رود واقع در كلاردشت پیش‌بینی شده است که بدون تردید در پیشبرد آتیه صنایع شیلاتی و حفاظت و بقای نسل آبزیان و تأمین پروتئین غذائی نقش برجسته‌ای را ایفاء خواهد کرد.

با توجه بموارد بالا در مورد اصل اول انقلاب می‌توان اظهار داشت که این انقلاب و این تحول بزرگ مالك و زارع هر دو را متوجه ساخت که کشاورزی بآن صورت که بكار میبردند دارای نقائصی است و احتیاج بيك تجديد وضع اساسی و سریع دارد مالکان بزرگ فهمیدند درکشوریکه تمام مقتضیات مساعد برای بهره برداری از زمین و آب و هوا موجود و بیدریغ در اختیار آنهاست نباید و نمیتوان تنها باراضی چندین ده و قریه متکی بود و با همان روش زراعت قرون وسطی قناعت نمود و زارعین را استثمار کرد. کشاورزان نیز متوجه شدند که خارج از محیط محقر و محدود آنها دنیائی است پر از فعالیت و تحرك و آنها این حق مسلم را دارند که آزادانه با امیدواری کامل از نتیجه فعالیت و کار بیشتر، زندگی بهتری داشته باشند و دولت نیز دریافت که با تصمیمات خلق‌الساعه و عجولانه نمی‌توان اقدام مثبتی برای بهبود وضع کشاورز، ایران انجام داد بلکه باید اقداماتی برای بالا بردن سطح تولید و بازده کشاورزی، ازدیاد سرمایه‌گذاری در این رشته، تثبیت اطمینان خاطر مالك و زارع نسبت بوضع موجود مالکیت و بالاخره جلوگیری از عدم توزیع عادلانه درآمد بنماید. تا قبل از اصلاحات ارضی هیچگونه کوششی برای تجمع ۱۶ میلیون دهقان ایرانی انجام نشده بود. کشاورزان دارای اتحادیه‌ها و شرکتهای تعاونی نبودند و طبیعی است که در چنین

شرایطی که هیچگونه مرجعی برای تعیین و تثبیت قیمت‌های کشاورزی وجود نداشت بروز نوسانات گوناگون زندگی میلیون‌ها کشاورز را در معرض خطر قرار میداد ولی قسمتی از این مشکلات بتدریج با طرح اصلاحات ارضی مرتفع گردید و در نتیجه زندگی کشاورز، سطح تولید، تثبیت قیمت‌ها، همبستگی کشاورزان از نظر وسائل آبیاری مناطق، از بین رفتن بیکاریهای مخفی، ایجاد شرکت‌های تعاونی همه وارد مرحله نوینی گردید و از نظر گسترش و نوسازی کشاورزی و دامپروری و دریافت بازده بیشتر از خاک و آب و سرمایه و تجدید نظر در الگوی زراعتی مناطق و هدایت آن بسوی یک الگوی زراعتی پیشرفته پرسود و بالا بردن میزان تولید در واحد سطح و اعطاء اعتبارات کوتاه مدت و درازمدت به بخش‌های خصوصی کشاورزی و دامداری و ایجاد راه از دهات بیزارهای فروش و بازاریابی از جهات جلوگیری از ضایعات و تقلیل محصول و بهبود و وضع عرضه و کوتاه کردن دست واسطه‌ها و تلفیق آب‌های سطحی و زیرزمینی و استفاده از منابع آب بوسیله شبکه‌های آبرسانی مدرن و مکانیزاسیون کشاورزی و ایجاد صنایع مرغداری و گاوداری سازمان‌های عمرانی منطقه‌ای اقدامات مهم و مؤثری صورت گرفته است این کوششها در افزایش درآمد خالص کشاورزان از محصولات تولیدی و تأمین مواد غذایی مورد نیاز کشور شایان توجه بوده و هر روز نیز گام‌های بیشتری بسوی پیشرفت و بهبود برداشته می‌شود.

اصل دوم

ملی کردن جنگلها

جنگلهای ایران یا بعبارت دیگر معادن طلای سبز ایران در گذشته وسعت بیشتری داشته است ولی بر اثر قطع اشجار بمنظور تهیه ذغال و بسبب تبدیل شدن آن مناطق به اراضی مزروعی یا